Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Tahkim Yargılamasının Sona Ermesi

Aslı BAYATA CANYAŞ*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. (bayata@bilkent.edu.tr)
ORCID ID: 0000-0001-8304-6095

Makale geliş tarihi: 29 Mayıs 2022 **Makale kabul tarihi:** 22 Haziran 2022

Atıf önerisi: Bayata Canyaş, Aslı. "Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Tahkim Yargılamasının Sona Ermesi." *Ankara Barosu Dergisi* 80, no. 3 (Temmuz 2022): 395-422. **DOI:** 10.30915/abd. 1122925.

MİLLETLERARASI TAHKİM KANUNU UYARINCA TAHKİM YARGILAMASININ SONA ERMESİ

ÖZ

Tarafların gizlilik, uzmanlık, hızlılık, objektiflik gibi gerekçelerle başvurmuş olduğu tahkim yargılaması değişik nedenlerle son bulabilir. Bu nedenlerden ilk akla geleni, taraflar arasındaki uyuşmazlığı esastan çözen bir hakem kararının verilmesidir. Bu şekildeki bir hakem kararının, tarafların temel iddia ve savunmalarını değerlendirir nitelikte, tutarsızlıklar içermeyen, tahkim anlaşmasının sınırlarını aşmayan ve gerekçeli şekilde olması mahkeme tarafından iptali olasılığını azaltacaktır. Tahkim yargılaması, ayrıca tarafların aralarında anlaşarak uyuşmazlık hakkında bir çözüme ulaşmaları, davanın davacı tarafından geri alınması, yargılamanın sürdürülmesinin imkânsız veya gereksiz oluşu gibi nedenlerle de son bulabilir. Bu tür durumların yargılama sürecini nasıl sonlandıracağı, bu olasılıklarda hakemlerin nasıl hareket etmeleri gerektiği, taraflara düşen hak ve yükümlülüklerin ne olduğu gibi konular bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler:

tahkim | yargılamanın sona ermesi | hakem kararı | sulh | davanın geri alınması

THE END OF ARBITRATION PROCEEDING ACCORDING TO THE LAW OF INTERNATIONAL ARBITRATION

ABSTRACT

Arbitration proceedings which the parties have applied for reasons such as confidentiality, expertise, promptness and objectivity, may come to an end for various reasons. Among these reasons, the first one that comes to mind is the rendering of an arbitral award, which essentially resolves the dispute between the parties in merits. The possibility of annulment of such an arbitral award will be reduced if it evaluates the main claims and defenses of the parties, does not contain inconsistencies, does not exceed the boundaries of the arbitration agreement, and if it is including a satisfying reasoning. Arbitration proceedings may also come to an end for reasons such as the parties' reaching a solution to the dispute by mutual agreement, the withdrawal of the case by the plaintiff and the impossibility or unnecessary continuation of the arbitral proceedings. This study concentrates on topics such as how such situations will end the arbitral process, how the arbitrators should act during such possibilities and what rights and obligations parties have in such circumstances.

Keywords:

arbitration | termination of arbitral proceedings | arbitral award | award by agreement | withdrawal of the case

GİRİŞ

Tahkim yoluna taraflarca başvurulmasının en önemli nedenlerinden biri uyuşmazlığı esastan çözen bir hakem kararına objektif, uzmanlığa dayalı, gizliliği koruyan ve hızlı bir şekilde ulaşılmak istenmesidir. Tahkim yargılaması sonucunda, hakemlerin, taraflar nezdinde bağlayıcı nitelikte bir karar vermesi beklenmekte ve uyuşmazlık hakemler tarafından karara bağlandığı andan itibaren hakem heyeti yargılamadan elini çekmektedir. Dolayısıyla yargılamanın sona ermesinden sonra, kararının yorumlanması, düzeltilmesi gibi olasılıklar dışında, hakemin yargılamaya ilişkin herhangi bir faaliyette bulunması veya karar vermesi söz konusu olmayacaktır. Bu durumda hakem/hakemler *functus officio* olmaktadır.[1] Kesinleşmiş bir hakem kararı tıpkı bir mahkeme kararı gibi sonuç doğurmaktadır.[2]

Tahkim yargılaması, kimi zaman d hakemlerin uyuşmazlığın çözümüne dair nihai bir kararları olmaksızın sona erebilir. Örneğin, taraflardan birinin taraf olma ehliyetini kaybetmesi ya da davanın geri alınması, tahkim süresinin uzatılamaması gibi olasılıklar dahilinde de tahkim yargılaması son bulacaktır. Nitekim, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 13. maddesinin B bendi uyarınca "Tahkim yargılaması, nihaî hakem kararının verilmesi veya maddede ayrıca düzenlenmiş olan sebeplerden birinin gerçekleşmesi üzerine sona erer." hükmünde açıkça ifade olunduğu üzere nihai hakem kararının verilmesinin yanı sıra tahkim yargılamasını sona erdirebilecek başka olasılıkların üzerinde de durulmaktadır.

Bu çerçevede, çalışma kapsamında öncelikle nihai hakem kararı, hakem kararının içeriği, hakem kararının gerekçeli oluşu, hakem kararının yorumlanması, düzeltilmesi ve tamamlanması ele alınacak ve ardından tahkim yargılamasını sona erdiren diğer sebepler üzerinde durulacaktır.

[1] Gary Born, *International Commercial Arbitration*, 2. Baskı (Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2014), 3115; Hakan Pekcanıtez, Muhammet Özekes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz, *Medenî Usûl Hukuku*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017) 2725.

[2] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, *Medenî Usûl Hukuku*, 2726.

I. HAKEM KARARI VE İÇERİĞİ

Bir hakem kararında yer alması gereken hususlara MTK'nın 14. maddesinde yer verilmiştir. Kararda, tarafların ve varsa temsilcileri ile vekillerinin ad ve soyadları, unvanları ve adresleri belirtilmelidir. Kararın dayandığı hukukî sebepler ile gerekçesi ve tazminata ilişkin istemlerde hükmedilen tazminatın miktarı, tahkim yeri ve kararın tarihi, kararı veren hakem veya hakem kurulunun ad ve soyadları, imzaları ve karşı oyları ile karara karşı iptal davası açılabileceği noktaları da kararda mutlaka yer almalıdır. MTK'da açıkça zikredilmemiş olsa da kararda yargılama giderleri ve avukatlık ücreti; faiz ve faizin işlemeye başladığı tarih gibi konulara da yer verilmesi uygun olur.

Kararda, hakemlerin imzalarının bulunması konusuna MTK'da açıkça yer verilmiş olduğu görülmektedir. İmza koşulu ile bağlantılı olarak uygulamada genellikle hakemlerin imzalarının tek bir metinde yer alması zorunlu görülmemektedir; hakemlerin aynı kararın farklı nüshalarını imzalamaları da kabul görebilmektedir.[3] İmzayla bağlantılı olarak tartışma konusu edilebilecek bir başka nokta ise hakem kararında tüm hakemlerin imzalarının yer almasının zorunlu olup olmadığıdır. Hakem kararında tüm hakemlerin imzalarının yer almasını zorunlu tutan milli hukuk düzenlemeleri, karara karşı olan hakemin, kararı imzalamaktan imtina ederek tüm tahkim sürecini sabote edebileceği gerekçesiyle eleştirilmektedir.[4] Bu ihtimali bertaraf edebilmek için ilgili mevzuatta böyle bir durumda nasıl hareket edilebileceğine yönelik bir hükme yer verilmesi gerektiği, aksinin uluslararası tahkimin gerekleri ile örtüşme içinde olmayacağı ileri sürülmektedir.[5] Örneğin, İsviçre Devletler Özel Hukuku Kanunu m. 189 /2 uyarınca kararın imzalanması gerektiği, ancak salt baş hakemin imzasının da yeterli olacağı düzenlenmiştir.[6]

[3] Julian D. M. Lew, Loukas A. Mistelis ve Stefan M. Kröll, *Comparative International Commercial Arbitration*, (The Hague: Kluwer, 2013), 645.

[4] A. Redfern, M. Hunter, N. Blackby ve C. Partasides, *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, (London: Thomson Sweet and Maxwell, 2004), 380.

[5] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice*, 381.

[6] İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu'nun (IPRG) İngilizce metni için bkz. http://translex.uni-koeln.de/602000/_/swiss-international-private-law-/#head_87 (Erişim tarihi 10.05.2022)

MTK'da (m. 14/A/2) hakem kararında yer alması gereken hususlarla ilgili olarak kararın dayandığı hukukî sebepler ile kararın gerekçesinden de söz edildiği görülmektedir.[7] MTK'nın hakem kararının gerekçeli oluşunu zorunlu kılan düzenlemesi esas alındığında tarafların, aralarında anlaşarak hakem kararının gerekçesiz verilmesini mümkün kılmaları düşünülemez. Zira gerekçeli hakem kararı, adil yargılamanın bir gereğidir. Taraflar, iddia ve savunmalarının nasıl sonuca bağlanmış olduğunu gerekçede görebilir ve hakemce ya da hakem heyetince vakıalar ile hukukî konuların nasıl değerlendirilmiş olduğunu, adaletin nasıl tesis edildiğini anlar.[8] Gerekçe sayesinde sürpriz karar verme yasağı da işlerlik kazanır.[9] Gerekçesiz bir hakem kararı keyfiyete dayalı olarak verilmiş bir hakem kararı olarak görülebilir; bu nedenle hakem kararında gerekçeye yer verilmesi uygun olur.[10] Uluslararası ticari tahkim uygulamasında hakemlerin kararlarında maddi vakıaların değerlendirilmesine kıyasla hukuki gerekçeye ağırlık verdikleri ve zaman ayırdıkları görülmektedir.[11] Bununla birlikte kararda asıl önemli olanın hukuki bir ders vermekten ziyade, gerekçenin uyuşmazlığın niteliği de göz önünde bulundurularak ortaya konması ve taraflar nezdinde tatminin sağlanması olduğu unutulmamalıdır.[12]

Hakem kararının gerekçesiz olması durumu, MTK'da ayrı bir iptal sebebi olarak öngörülmemiştir. Ne var ki kararın gerekçeye yer vermiyor oluşu,

[7] Yabancı mahkeme kararlarının salt gerekçesinin bulunmamasının kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının tenfizine engel olmayacağına ilişkin olarak Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu E. 2010/1, K. 2012/1, 10.02.2012: http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120920.htm&main=, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120920.htm (Erişim tarihi: 15.04.2022)

[8] Gerekçenin önemi ve gerekçesiz hakem kararlarının Türkiye'de tenfizinin kamu düzenine aykırılık teşkil edeceğine ilişkin olarak bkz. Süha Tanrıver, "Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi," *MHB*, 17-18, 1-2/ (1997-1998): 487; Yavuz Kaplan, *Milletlerarası Tahkimde Usûle Aykırılık*, (Ankara: Seçkin, 2002), 158.

[9] Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku*, (Ankara: Yetkin, 2021), 447.

[10] Lew, Mistelis ve Kröll, *Comparative International,* 649.

[11] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice,* 384.

[12] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice,* 384.

kamu düzenine aykırılık[13] ya da usûle aykırılık nedeniyle hakem kararının iptali sonucunu doğurabilir.[14]

Hakem kararında yer verilmesi gereken bir diğer husus da tahkim yeridir. Hukuki açıdan pek çok anlamı olan tahkim yerinin, tahkim yargılaması son bulduğunda ise iptal davası açılabilecek yer mahkemesini belirlemeye yardımcı olmak gibi de bir işlevi olabilir.[15] Bu noktada, tahkim yerinin, hakemlerin kararı imzaladıkları yerden farklı olabileceğine dikkat çekilmelidir.[16]

Hakem kararının ayrıca kesinlik içerecek şekilde ve buyurucu bir üslûpla yazılması gerekir; belirsiz ya da muğlak görüşler ve ifadelerle kaleme alınmaması gerekir.[17] Ek olarak, birden fazla davalı mevcutsa ve hakem kararı uyarınca belli bir miktarın ödenmesi gerekiyorsa hangi tarafın ne oranda ödeme yapması gerektiği net olarak belirtilmelidir.[18]

Son olarak, uygulama esas alındığında, tahkim davası devam ederken hakemlerin görüşlerini paylaştıkları ve özellikle duruşmalarda davaya ilişkin görüş alışverişinde bulundukları görülmektedir. Karara ulaşmadan önce başhakem, kritik ve önemli gördüğü hususların bir listesini hazırlayıp diğer hakemlere ekleme yapmaları ve değerlendirmeleri için sunabilir. Hakemler bu şekilde nihai karara ulaşmadan önce, önemli hususlar hakkında ön görüş bildirebilirler ve ayrıca birbirlerinin ne düşündükleri hakkında fikir sahibi olup, yorum yapabilirler.[19]

[13] Kaplan, *Usûle Aykırılık*, 161.

[14] Hakem kararının gerekçeli olması konusuna, tahkim usûlune uygulanan hukuk ya da taraflarca esasa uygulanması seçilmiş olan hukuk uyarınca karar verilmesi düşünülebilir. Detaylar için bkz. Rubino Sammartano, *International Arbitration Law and Practice*, 2. Baskı (Hague: Kluwer Law International, 2001), 780-781. Konu hak. bkz. Sibel Özel, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri* (İstanbul: Legal, 2008), 185.

[15] Born, *International Commercial Arbitration*, 3036.

[16] Born, International Commercial Arbitration, 3036.

[17] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice*, 382.

[18] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice,* 382.

[19] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice,* 368.

II. HAKEM KARARININ TUTARSIZLIKLAR İÇERMESİ

Hakem kararının içerdiği konuların birbirleriyle tutarlı olması ve kararda birbiriyle çelişen konulara yer verilmemesi gerektiğinin altını çizmek gerekir. Mahkemenin örneğin, iptal davasında kararı tutarlı şekilde yorumlayabilmek amacıyla çaba göstermesi ve kararı, mümkün olduğunca ayakta tutarak, iptalini son aşama olarak düşünmesi beklenir.[20] Buna karşın, hakem kararındaki çelişkiyi gidermenin mümkün olamadığı ve tutarlı bir yoruma ulaşılamadığı durumlarda hakem kararının iptali sonucu gündeme gelebilir. Hakem kararının tutarsız oluşuna ilişkin bir iptal sebebinin ilgili mevzuatta yer almaması durumunda, mahkeme kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirme yapabilir; zira, çelişik ve tutarsız hükümler içeren bir hakem kararının icrası kamu düzenine aykırı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.

III. HAKEM KARARININ YORUMLANMASI, DÜZELTİLMESİ VEYA TAMAMLANMASI

MTK m. 14/B uyarınca; "Taraflardan her biri, hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, hakem veya hakem kuruluna başvurarak; hakem kararında bulunan hesap, yazı ve benzeri maddî hataların düzeltilmesini; kararın tümünün veya bazı bölümlerinin yorumlanmasını isteyebilir."

Düzeltme, yorum ve tamamlama kararları, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur. Bu düzeltme ve yorumlar da hakem kararı statüsünde olduğundan, bunlar da iptal davasına, tanımaya ve tenfize konu olabilir.[21] Buna karşın, örneğin, hakemlerin düzeltme talebinin reddini öngören kararları, hakem kararının bir parçası olarak nitelendirilemez.[22] MTK uyarınca öngörülmüş olan bu olanak, bir kanun yolu olarak nitelendirilemez. [23]

Karşı tarafın görüşünü alan hakem veya hakem kurulu, düzeltme talebini haklı bulursa, istem tarihinden itibaren otuz gün içinde kararındaki maddî

---

[20] Gary Born, *International Arbitration: Law and Practice,* (Hague: Wolters Kluwer, 2012), 332.

[21] Born, *International Commercial Arbitration*, 3028.

[22] Born, *International Commercial Arbitration*, 3140.

[23] Ziya Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, (İstanbul: Vedat, 2021), 375.

hatayı düzeltir. Hakem kararının düzeltilmesi talebi taraflardan gelebileceği gibi hakemlerce re'sen de bu yönde karar verilebilir. Düzeltme talebine ilişkin olarak, hakemlerce taraflara eşit fırsat tanınmalı ve her iki tarafın da düzeltmeye ilişkin görüşleri dinlenmelidir.[24] Hakemlerin düzeltme sonucu vermiş oldukları kararın da hakem kararından beklenen şekil koşullarını "imza, tahkim yeri, tarih vb." taşıması gerekir.[25]

Düzeltme, özellikle hesap hataları durumunda başvurulan bir yoldur. Örneğin, faizin yanlış hesaplanması bir hesap hatasıdır ve düzeltilmesi istenebilir. Ancak, faiz oranının uygulanan hukuka göre doğru oran olmadığını tespit, hükmün değiştirilmesi anlamına gelir ve düzeltmeye konu olamaz.[26] Hakem kararının gerekçesinde yer alan konuların ise düzeltmeye konu olması; ayrıca hukuki ya da maddi vakıaya ilişkin olarak hakemlerce düzeltme yapılması mümkün değildir.[27]

Taraflardan her biri, hakem kararının kendilerine bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Dolayısıyla, hakem kararının tamamlanması yoluna tahkim yargılamasında ileri sürülmüş olmasına rağmen, kararda ele alınmamış olan iddialar bakımından gidilebileceğine; bu olasılığın da hakemlerin *functus officio* olmaları ilkesinin istisnasını teşkil etmediğine dikkat çekilmelidir.[28] Hakemlerin tarafların istemlerinin her biri hakkında karar vermeleri gerekmektedir. Nitekim görev belgesinde de hakkında karar verilecek olan hususlar tek tek belirtilir. Hakemlerin tüm talepler hakkında karar vermemiş olmaları MTK m. 15/A/1/e uyarınca iptal sebebi olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle kararın iptalinin önüne geçmek amacıyla eksik bırakılmış hususlar hakkında hakem kararının verilmesinden itibaren 60 gün içinde tamamlayıcı karar verilebilir.

[24] Born, *International Commercial Arbitration*, 3128.

[25] Born, *International Commercial Arbitration,* 3128.

[26] Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, 376.

[27] Born, *International Commercial Arbitration,* 3126-3127.

[28] Frank-Bernd Weigand, Antje Baumann, *Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration,* 3. Baskı, (Oxford: Oxford University Press, 2019), 77.

Tahkim davasının taraflarından her biri, hakem kararının belirli bir bölümüne ya da kararda geçen belirli bir konuya yönelik olarak belirsizlik ya da tutarsızlığın giderilmesini, açıklanmasını talep edebilir. Hakemler ya da hakem kurulunca re'sen yorumlama yoluna başvurulamayacağı ileri sürülmektedir.[29] Hükmün yorumlanması durumunda hüküm değiştirilemez; yeniden yazılamaz, sadece yorumlanır ve açıklanır.[30] Ayrıca birbiriyle çelişkili görülen hususlar varsa da yorum yoluyla açıklanması istenebilir. Hakem kararının yorumlanmasında sadece açıklama yapılır ve mevcut tereddütler giderilir. Yorumlama sırasında hakemlerce karara ekleme yapılması söz konusu değildir. Aksinin kabulü yetki aşımı hali teşkil edebilecektir ve hakem kararının iptaline neden olabilecektir. Taraflara hakem kararının hakemlerce yorumlanmasını isteme imkanının tanınmış olması, kötüye kullanılmaya açıktır ve bu yola özellikle davayı kaybeden taraf, hakem kararının hakemlerce adeta tekrar gözden geçirilmesini sağlama amacıyla başvurabilir.[31] Bu nedenle, hakem ya da hakemlerce kararın yorumu konusuna titizlikle yaklaşılmalı, sadece belirsizlik ve tereddütleri gidermekle sınırlı bir yaklaşım izlenmelidir.

IV. MTK M. 13/B UYARINCA TAHKİM YARGILAMASINI SONA ERDİREN SEBEPLER

A) DAVANIN GERİ ALINMASI

Tahkim davasının davacı tarafça kısmen ya da tamamen geri alınması, belli şartlar dahilinde mümkündür ve yargılamanın sona ermesi sonucunu doğurur. Davanın geri alınması durumunda dava hiç açılmamış sayılır ve dava açılması ile doğan sonuçlar geçmişe etkili olarak hiç doğmamış sayılır. Örneğin, zamanaşımı hiç kesilmemiş sayılır.[32] Davanın geri alınması durumunda, davacı dava açma hakkından bütünüyle vazgeçmemektedir. Dolayısıyla ileride tekrar dava açması mümkündür. Bu nedenle davayı tekrar açmayı düşünen davacı, zamanaşımı konusuna özellikle özen göstermeli ve zamanaşımının dolmamasına dikkat etmelidir. Davacı, davasını geri aldığı

[29] Tanrıver, *Medenî Usûl*, 449.

[30] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, *Medenî Usûl*, 2729.

[31] Weigand, Baumann, *Practitioner's Handbook*, 77.

[32] Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz ve Sema Taşpınar Ayvaz, *Medenî Usûl Hukuku,* 2. Baskı (Ankara: Yetkin, 2016), 326.

zaman, süresi içinde yeniden dava açabilir. Böyle bir durumda, davalı, kesin hüküm itirazından bulunamaz. Zira, esas hakkında hüküm verilmiş değildir.

MTK m. 13/B/1 "1. Davalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde davalının hukukî yararı bulunduğunu kabul etmesi hali hariç, davacı davasını geri alırsa" şeklinde kaleme alınmıştır. İç tahkim açısından da HMK'nın 435. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde "a) *Davalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde davalının hukuki yararı bulunduğunu kabul etmesi hâli hariç, davacı davasını geri alırsa*." yönünde aynı hükme yer verilmiştir. İç tahkim açısından anılan hükmün farklı açılardan yorumlanabildiği görülmektedir: Bir yorum[33] uyarınca davanın geri alınmasında davalının muvakafatına ihtiyaç olduğu noktasına vurgu yapılırken; bir diğer yorum ise ilke olarak davalının açık muvafakati olmaksızın da, davacının davasını tek yanlı olarak geri alabilmesinin mümkün olduğunu ortaya koymaktadır.[34] Hükmün yorumu uyarınca, davalının davanın geri alınmasına herhangi bir itirazı olmaması olasılığına dayalı olarak, hakem veya hakem kurulunca davanın geri alınmasının re'sen gözetilmeyeceği ve sonuç olarak davacının davasını geri alabileceği vurgulanmaktadır.[35] Davalının, davanın geri alınmasına karşı çıkmaması halinde, hakem veya hakem kurulunca davanın geri alındığının re'sen gözetilmesinin yetki aşımı teşkil edeceği belirtilmektedir.[36]

Davalının, davanın geri alınmasına karşı çıkması durumunda ise hakem ya da hakem kurulu, davalının davanın geri alınmaması yönünde bir menfaati olup olmadığını araştırmalıdır. Hakem veya hakem kurulunca davanın devamında tarafların hukuki yararının olduğuna karar verilmesi üzerine davaya devam edilmelidir.[37] Bir başka deyişle, davalının itirazı hakemlerce haklı görülürse, davanın geri alınmasına izin verilmeyecektir. Davalının

[33] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, *Medenî Usûl*, 2725. Ayrıca bkz. Turgut Kalpsüz, *Türkiye'de Milletlerarası Tahkim*, 2. baskı (Ankara: Yetkin, 2010), 104.

[34] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 422-423.

[35] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 422-423.

[36] Tanrıver, *Medenî Usûl*, 422-423.

[37] Pekcanıtez/ Özekes/ Akkan/ Korkmaz, *Medenî Usûl,* 2725.

itirazın kabul edilmemesi halinde ise davanın geri alınması mümkün olacak ve açılmış olan dava sona erecektir.

Kanımızca, MTK m. 13/B/1 ele alındığında, hakem veya hakem kurulunun, davacının davanın geri alınması talebine, davalının itirazı üzerine karar vereceği açıkça düzenlenmiştir. Bu konuda hakem veya hakem kurulunun re'sen hareket edemeyeceği; aksinin yetki aşımı hali teşkil edeceği yönündeki görüşe[38] katılıyoruz ki esas problem yaratabilecek nokta, bu noktadır. Hakem heyetinin, davalının itirazı üzerine davanın çözümünde davalının hukuki yararı bulunduğunu araştırması gereklidir. İtiraz üzerine hukuki yarar incelemesi yapan hakem veya hakem heyeti, yararın mevcut olduğuna karar verirse davacı, davasını tek taraflı olarak geri alamamış olacaktır. Dolayısıyla hakemlerin inceleme sürecini başlatan, davalının itirazıdır ve bu itiraz kilit önem taşımaktadır. Davalı tarafından, davanın geri alınmasına herhangi bir itirazda bulunulmazsa, hakem heyeti re'sen harekete geçemeyecektir; zira, ilgili hükümde açıkça ve tereddüte yer vermeyecek biçimde "…davalının itirazı üzerine…" ifadesine yer verilmiştir. Davalı, belli bir süre zarfında itirazda bulunmazsa, sonuç olarak dava, davacı tarafından tek taraflı olarak geri alınmış olacaktır.

Davalının, davanın geri alınmasına itiraz etmesinin farklı nedenleri olabilir. Örneğin, açılmış olan davada onun da karşı talepleri olabilir. Ya da davalı, hakkında hali hazırda açılmış olan davanın sonuçlanmasını ve bu konudaki yükten kurtulmayı istiyor olabilir.

Davanın geri alınmasının, davadan feragatten farklı olduğunun altı çizilmelidir. Davadan feragat edilmesi durumunda davacı, bir daha açmamak üzere davasını sonlandırmaktadır; bu yönüyle davayı geri almaktan ayrılmaktadır. Davadan feragat halinde davacı, davasından geri dönülemez şekilde vazgeçmektedir. Davadan feragatte davalının kabulüne ihtiyaç yoktur. Feragat, bu yönüyle de davanın geri alınmasından farklılaşmaktadır. Davanın geri alınmasında davalının itirazı üzerine, hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde davalının hukukî yararı bulunduğuna karar vermesi üzerine davanın geri alınması engellenebilir. Davadan feragat, kısmen ya da tamamen davadan feragat şeklinde olabilir.

Son olarak, davanın geri alınmasının, davayı kabulden de ayırdedilmesi gerektiğine dikkat çekilmelidir. Davanın kabulünde davalı, talep sonucunu

[38] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 422-423.

kısmen ya da tamamen kabul etmektedir.[39] Davanın kabulünde, davalı, karşı tarafın muvafakatine ya da hakem kurulunun onay vermesine ihtiyaç duyulmaksızın tek taraflı irade beyanı ile davayı sonlandırmaktadır.[40] Davadan feragat ve kabul durumlarında, hakemler tarafından ayrıca bir hüküm verilmesine gerek olmaksızın yargılama son bulur. Zira, feragat ve kabul, hükmün tamamlayıcısı değildir; bizatihi hükmün yerine geçip, onun doğurduğu sonuçları doğurmaktadır.[41]

Hakem veya hakem kurulu önünde gerçekleşen sulh, kabul veya feragatle davanın sona ermesi halinde hakemlerce esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilir.[42]

B) TARAFLARIN ANLAŞMASI

Tarafların aralarındaki uyuşmazlığı anlaşma yoluyla sona erdirmeleri; bir başka deyişle sulh olmaları mümkündür. Sulh göz önünde bulundurulduğunda genellikle, davacı talep sonucunun belli bir bölümünden fedakârlık ederken; davalı da talep sonucunun kalan kısmını kabul etmektedir.[43] Sulh de feragat ve kabul gibi davayı sona erdiren bir taraf işlemidir. Hakemler önündeki bu tür beyanlar, hakimler önünde yapılmış sayılır. Sulh, tahkim yargılaması devam ederken, hatta hakemler nihai kararlarını verdikten sonra dahi mümkün olabilir.[44] Nihai hakem kararı verildikten sonra sulhe gitmek, ilk başta çok da fazla ihtimal dahilinde görülmeyebilir. Ancak tahkim sürecine hakim gizliliğin iptal ve/veya tenfiz aşamalarında ortadan kalkma ihtimalinin bertaraf edilmesi, kazanan tarafı da kapsayabilecek şekilde

[39] Şanal Görgün, Levent Börü, Barış Toraman ve Mehmet Kodakoğlu, *Medenî Usûl Hukuku,* 8. baskı (Ankara: Yetkin, 2019), 609.

[40] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 426.

[41] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 426.

[42] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 443.

[43] Arslan, Yılmaz ve Taşpınar Ayvaz, *Medenî Usûl,* 556.

[44] Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, 366.

devlet mahkemelerinde sürecin uzamasının önüne geçilmesi gibi olasılıklar düşünüldüğünde yine de tercih edilebilecektir.[45]

Taraflar, tahkim yargılaması devam ederken sulh olmaya karar verirlerse bu yöndeki iradeleri bir sözleşmeye konu edilebilir veya taraflar hakemlerden, aralarındaki sulh sözleşmesinin bir hakem kararı olarak tespitini isteyebilirler.[46] MTK m. 12/D hükmünde sadece tahkim yargılaması devam ederken tarafların sulh olmasına ilişkin hüküm yer almaktadır ve "*Tahkim yargılaması sırasında taraflar uyuşmazlık konusunda sulh olurlarsa, tahkim yargılamasına son verilir. Tarafların istemini uygun bulan hakem veya hakem kurulunca sulh, hakem kararı olarak tespit edilir.*" düzenlemesi getirilmiştir. Tarafların sulh beyanında bulunmaları üzerine, hakemlerce "uyuşmazlığın sona erip ermediği" konusunda araştırma ve inceleme yapılması mümkün değildir; tahkim yargılaması sona erdirilmek zorundadır.[47]

Sulhun hakemler önünde gerçekleşmesi durumunda tutanağa geçirilmesi ve taraflara imza ettirilmesi gerekir. Bu şekilde, sulhun, hakemler tarafından bir hakem kararı olarak tespiti anlamlı olacaktır. Zira hakemler huzurunda yapılmayan sulh, tıpkı mahkeme dışı sulhde olduğu üzere tamamen maddi hukuk hükümlerine tabiidir.[48] Böyle bir sulh, sadece bir özel hukuk sözleşmesi niteliğindedir.[49] Mahkeme dışı sulh, dava derdest iken yapılsa bile görülmekte olan davayı kendiliğinden etkilemez. Bu nedenle, MTK m. 12/D uyarınca sulhun hakem kararı olarak tespiti anlamlıdır. Taraflar arasındaki sulh anlaşması ahlaka ve kamu düzenine aykırı olmamalıdır; ayrıca, sulhun konusu, tahkime elverişli bir konu hakkında olmalıdır.

Sulh durumunda da hakem ücreti ve yargılama giderlerine kimin katlanması gerektiğinin belirtilmesi bu konuda ortaya çıkabilecek problemleri önlemesi açısından önemlidir. Taraflar, sulh olurken, yargılama giderleri

[45] Doğa Elçin, *Milletlerarası Ticari Tahkim Hukukunda Sulh* (Ankara: Turhan, 2019), 12-13.

[46] Elçin, *Sulh,* 12.

[47] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 424.

[48] Mahkeme dışı sulh hakkında bkz. Arslan, Yılmaz ve Taşpınar Ayvaz, *Medenî Usûl,* 560.

[49] Tanrıver, *Medenî Usûl*, 429.

hakkında da anlaşmaya varmışlarsa, bu anlaşma da hakem veya hakemlerce dikkate alınmalıdır. Taraflar, yargılama giderleri hakkında bir anlaşma yapmamışlarsa ya da anlaşamazlarsa hakem veya hakem kurulunun yargılama giderlerini sulh sözleşmesindeki feragat oranlarını gözeterek paylaştırması düşünülebilir. MTK m. 16/D hükmünde "*Hakem veya hakem kurulunun yargılamayı sona erdiren veya taraflar arasındaki sulhu tespit eden kararında da yargılama giderleri gösterilir."* hükmünde de görüldüğü üzere sulh halinde, yargılama giderleri konusunda karar verilmelidir.

Hakemlerin de tarafları, sulhe davet etmeleri düşünülebilir. MTK'da bu konuda açık bir hükmün yer almadığı görülmektedir. Bu çerçevede, MTK'da örtülü ve bilinçsiz bir boşluk bulunduğu yorumundan hareketle HMK'nın hakimlerin tarafları sulhe davetine ilişkin hükümlerinin (HMK m. 137/1[50]) niteliğine uygun düştüğü ölçüde dayanak alınarak, hakemlerin tarafları sulhe davet etmesinin mümkün olabileceği ileri sürülmektedir.[51] Ancak, hakemlerin böyle bir durumda da bağımsızlık ve tarafsızlıklarını korumaya dikkat etmeleri gerektiğinin de altı çizilmektedir.[52] Bu çerçevede, hakemlerce tarafların sulh görüşmesi yapma konusunda iradelerinin olduğundan emin olma, bu konuda taraflarla ayrı ayrı görüşme yapmaktan kaçınma gibi noktalara dikkat edilmelidir.[53]

Hilenin, emredici hukuk kurallarına aykırılığın (kara para aklama ya da rekabet kurallarının ihlali gibi), rüşvetin ya da önemli bir haksızlığın söz konusu olacağı durumlarda, sulh, hakemlerce reddedilmelidir.[54]

[50] HMK m. 137/1: *Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır. Mahkeme ön incelemede; dava şartlarını ve ilk itirazları inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder ve bu hususları tutanağa geçirir.*

[51] Elçin, *Sulh*, 123.

[52] Elçin, *Sulh,* 123.

[53] Elçin, *Sulh,* 125-126.

[54] Born, *International Commercial Arbitration,* 3025.

C) YARGILAMANIN SÜRDÜRÜLMESİNİN GEREKSİZ VEYA İMKÂNSIZ OLMASI

MTK m. 13/B/3 uyarınca hakemlerce tahkim yargılamasının sürdürülmesinin gereksiz ya da imkânsız olduğuna karar verilmesi de davayı sona erdiren sebeplerden biridir. Davanın sürdürülmesinin gereksiz olacağı bir durum, davalının dava konusu borcu ödemesi ve davanın konusuz kalmasıdır.[55] Ayrıca, dava konusu taşınır malın davacıya teslimi veya dava konusunun elde edilmesinin olanaksızlaşması halinde de -örneğin, dava konusu tablonun yanarak yok olması gibi- yargılama sona erer.[56] Böyle bir durumda, esas hakkında yargılama yapılmasına ve hüküm verilmesine gerek kalmayacak; hakemlerce esas hakkında hüküm verilmesine yer olmadığına karar verecektir.[57] Bununla birlikte, yargılama giderleri hakkında karar verilmesi gerekliliği ise devam edecektir. Dava, esastan çözüme ulaştırılmamış da olsa haksız tarafın kim olduğu anlaşılabilir durumdaysa yargılama giderlerini o tarafın ödemesine karar verilebilir; "haklılık" durumu anlaşılabilir değilse yargılama giderlerinin eşit olarak paylaştırılması adil olacaktır.[58]

Hakemlerin yargılamanın sona erdiğine ilişkin kararı aleyhine iptal davası açılmazsa, hakem kararı kesinleşecektir.[59]

[55] Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, 361; Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, *Medenî Usûl,* 2725.

[56] Tanrıver, *Medenî Usûl,* 425.

[57] Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, 362.

[58] Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, 362. Mahkeme uygulaması ve Yargıtay'ın yargılama giderlerini tespit etmeden önce "mahkemenin tüm delilleri toplaması zorunluluğuna" dikkat çekerek davanın açıldığı tarihteki haklılık durumunun tespitine yönelik kararı için bkz. "…*Somut olaya gelince; dava konusu kiralanan, yargılama devam ederken tahliye edilmiştir. Bu durumda mahkemece tarafların* tüm delilleri toplandıktan sonra *davanın açıldığı tarihteki haklılık durumu dikkate alınarak yargılama giderleri ve vekalet ücreti konusunda hüküm kurulması gerekirken gerekli araştırma yapılmadan yazılı şekilde yargılama gideri ve vekalet ücreti konusunda da karar verilmesi doğru değildir…"*: Yar. 6. HD., T. 28.01.2013, E. 2012/16929, K. 2013/1128: www.kararara.com (Erişim tarihi: 20.05.2022)

[59] Akıncı, s. 362. Mahkeme uygulaması ve Yargıtay'ın benzer yönde anlayışı için bkz. "…*Somut olaya gelince; dava konusu kiralanan, yargılama devam ederken tahliye edilmiştir. Bu durumda mahkemece tarafların tüm delilleri toplandıktan sonra davanın açıldığı tarihteki haklılık durumu dikkate alınarak yargılama giderleri ve*

D) TAHKİM SÜRESİNİN UZATILMAMASI

Tahkimin avantajlarından biri de sonuca hızlı ulaşmak olarak görülmektedir. Tahkim sürelerinin gerek tahkim kurumlarının kurallarında gerekse mevzuatta düzenlenmiş olması taraflar nezdinde de öngörü sağlar. MTK m. 10/B uyarınca taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa tahkim süresi 1 yıl olarak düzenlenmiştir. Bu süre yeterli olmayacaksa süre uzatımı gündeme gelir. Süre uzatımına hakemlerce karar verilemeyeceğinin altı çizilmelidir. Kurumsal tahkim mekanizmaları nezdinde tahkim divanı tarafından sürenin uzatılmasına karar verilebileceği düzenlenmiş olabilir. Örneğin, İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları'nın 33. maddesinin ilk fıkrası kapsamında Divana re'sen tahkim süresini uzatma yetkisi tanınmıştır. TOBB Tahkim Tüzüğü'nün 36. maddesi ise tarafların ortak anlaşması yoluyla ya da taraflardan birinin veya hakem/hakem kurulunun talebi üzerine Divan tarafından da tahkim süresinin uzatılabileceği belirtilmiştir. Bu tür olasılıklar dahilinde, süre uzatımının söz konusu olmaması halinde yargılama sona erecektir.

Bir Fransız mahkeme kararında "Süre uzatımına hakemlerce karar verilememesi ve bu konunun taraflarca doğrudan ya da tarafların seçtiği usûl kuralları uyarınca karara bağlanması gerekliliğinin kamu düzeni[60] anlayışı ile bağlantılı olduğu ve tahkimin iradeye dayalı niteliği ile örtüştüğü" açıkça ifade olunmuştur.[61] Taraflardan birinin istemi üzerine, asliye hukuk mahkemesince süre uzatılabilir. Mahkeme tarafından süre uzatımını haklı kılacak bir nedenin varlığı aranır. Mahkemece süre uzatımına ilişkin başvurunun reddi halinde, tahkim süresinin sonunda yargılama sona erecektir. Mahkemeye yapılacak olan süre uzatımı talebinin tahkim süresinin dolmasından önce yapılması şarttır; aksi halde süre bitimi ile tahkim yargılaması süreci

vekalet ücreti konusunda hüküm kurulması gerekirken gerekli araştırma yapılmadan yazılı şekilde yargılama gideri ve vekalet ücreti konusunda da karar verilmesi doğru değildir…": Yar. 6. HD., T. 28.01.2013, E. 2012/16929, K. 2013/1128: www.kararara.com (Erişim tarihi: 20.05.2022)

[60] Benzer şekilde kamu düzeni vurgusunun yapıldığı bir Yargıtay kararı için bkz. *"… Bu durumda hakemlerce tahkim müddetinin bitiminden sonra karar verildiği, bu husus kamu düzenine ilişkin olup görevi gereği Yargıtay'ca resen dikkate alınması gerektiğinden hakem kararının… bozulması gerekmiştir."*: Yar. 15. HD., T 24.03.2008, E. 2008/188, K. 2008/1871: www.kazanci.com (Erişim tarihi: 04.05.2022)

[61] Communauté urbaine de Casablanca v. Degrémont, Rev. Arb. 88, 88, 15.06.1994, French Cour de cassation civ. 1e: Born, *International Commercial Arbitration*, 3063.

sona ermiş olur.[62] Ayrıca, hakem kararının süresinde verilmemiş olmasının MTK m. 15/A/1/ c uyarınca bir iptal sebebi olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

E) HAKEM KURULUNUN OYBİRLİĞİ İLE KARAR VERME KOŞULUNU GERÇEKLEŞTİREMEMİŞ OLMASI

Hakemlerin kararlarına oybirliği ya da oyçokluğu ile ulaşmaları söz konusu olabilir. Bu konuda tahkim kurumlarının kurallarında ya da farklı ülke mevzuatlarında değişik anlayışlar benimsenmiş olabilir. Örneğin, ICC 2021 Tahkim Kuralları[63] (m. 32/1) uyarınca oyçokluğu sağlanamazsa hakem kurulu başkanı karar verir. Benzer şekil de İsviçre MÖHUK m. 189/2 uyarınca kararın oyçokluğu ile verileceği; oyçokluğunun sağlanamaması durumunda ise baş hakemce karar verileceği düzenlenmiştir.

Hakemlerin karar verme yeter sayısının ne olacağı konusunda taraflara da yetki tanınmış olabilir. MTK m. 13/A uyarınca eğer tarafların bu konuda özel olarak bir iradeleri yoksa, hakemler oyçokluğu ile karar verebilir. Diğer yandan, taraflarca açıkça hakemlerin mutlaka oy birliği ile karar almalarını zorunlu tutulabilir. Böyle bir durumda hakemler karara oybirliği yoluyla ulaşmadıkça geçerli bir hakem kararı söz konusu olamayacaktır. Hakemlerin oybirliği ile karar vermeleri mümkün olmazsa artık hakem kurulunun karar veremediği kabul edilecektir. Böyle bir durumda, tahkim yargılaması sona erecektir.

MTK uyarınca oyçokluğunun sağlanamaması durumunda, baş hakemin kararı tek başına verebilmesi gibi bir olasılığa yer verilmemiş olması eleştirilebilir. MTK m. 13/A uyarınca sadece "*Taraflar veya hakem kurulunun diğer üyeleri yetki vermişlerse, hakem kurulu başkanının, yargılama usûlü ile ilgili belirli konularda tek başına karar verebileceği"* düzenlenmiştir. Örneğin, üç hakemin yer aldığı durumlarda hakemlerin üçü de farklı görüşte ise oy çokluğu sağlanamamıştır; bu durumda hakem kararı verilememiş sayılır. Ne var ki oy çokluğunun sağlanamaması üzerine tahkim yargılamasının sona ermesi ve hakem kararının verilmemiş sayılması sonucunun ortaya çıkması ağır bir sonuç olarak nitelendirilebilir. Zira bu şekilde tahkim yargılamasına

[62] Tanrıver, *Medenî Usûl*, 427.

[63] Kuralların tam metni için bkz. https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_32 (Erişim tarihi: 09.03.2022)

harcanan emek, zaman ile yapılan masraflar boşa harcanmış olacaktır. Bu soruna bir çözüm olarak oyçokluğunun sağlanamaması üzerine baş hakemin tek başına karar verebilmesi yönünde bir kanun değişikliği düşünülebilir.

Hakem kararının oyçokluğu verilmesi durumunda, karşıoy yazısına hakem kararında yer verilip verilmeyeceği konusu tartışma konusu yapılabilir. Uluslararası ticari tahkim uygulamasında karara katılmayan hakemlerin kararı imzalamamak yoluyla karara muhalefet ettikleri; karşı oy yazısını ise nadiren kaleme aldıkları görülmektedir.[64] Hakemce karşı oy yazısı yazılmışsa, bu yazı, diğer hakemlerin kabulü halinde karara ek yapılabilir veya taraflara ayrıca ulaştırılabilir. Her iki durumda da karşı oy yazısının hakem kararının bir parçası olmadığına dikkat çekilmelidir, karşı oy karar değil; salt bir görüş niteliği arz etmektedir.[65]

Karşıoy yazısının söz konusu olduğu bir hakem kararının iptali davası[66] şöyle karara bağlanmıştır: Karara muhalefet eden hakem, sağlık sorunları nedeniyle hakem kararının verilmesi ve yazılması aşamalarına katılamamıştır. Bununla birlikte, hakem kararına ek olacak şekilde karşıoy yazısını yazmıştır. Ancak Mahkemece, hakem kararında karara muhalefet eden hakemin imzasının yer almıyor oluşu ile kararda tüm hakemlerin imzalarının olması zorunluluğu ve karşıoyun hakem kararının bir parçası olmaması gerekçe gösterilerek hakem kararı iptal edilmiştir. Mahkemenin iptal kararı, hakem kararında imzası yer almıyor olsa dahi sonuç olarak hakem kararına muhalefet eden hakemin, hakem kararını inceleyebilmiş olması ve karşıoy yazısı yazma imkanına sahip kılınmış olması gerekçeleriyle eleştirilmektedir.[67] Kanımızca da karara muhalefet eden hakemin kararda imzası yer almasa da, kendisine kararı inceleyebilme, karara karşı görüşlerini yazabilme imkanının tanınmış olması yeterlidir; dolayısıyla hakem kararının iptali yoluna gidilmemelidir.

[64] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice*, 389.

[65] Redfern, Hunter, Blackby ve Partasides, *Law and Practice*, 389.

[66] Bursa Büyükşehir Belediyesi v. Güriş İnşaat ve Mühendislik A.Ş., Dava No: C07/ 166 HR (Hollanda Yüksek Mahkemesi), 05.12.2008: Born, *International Commercial Arbitration*, 3035.

[67] Born, *International Commercial Arbitration,* 3035.

F. TARAF OLMA NİTELİĞİNİN KAYBEDİLMESİ

Tahkim yargılamasını sona erdiren nedenlerden bir diğeri ise taraflardan birinin taraf olma niteliğini kaybetmesidir. Bir taraf, davanın açıldığı anda taraf ehliyetine sahip olmasına karşın, yargılama sırasında ehliyetsiz duruma gelebilir. Örneğin, gerçek kişiler bakımından ölüm söz konusu olabilir ya da tüzel kişilik bakımından tüzel kişiliğin sona erme nedenlerinden biri gerçekleşebilir.[68] Tüzel kişiler bakımından, ehliyetlerine uygulanacak hukuka göre kişiliğin sona ermesi bir anda gerçekleşmeyebileceğinden tüzel kişi, tasfiye süresince taraf ehliyetine sahip olmaya devam edebilir.[69] Böyle bir durumda gerçek kişi bakımından mirasçıları, tüzel kişi bakımından ise kanuni halefi olan bir tüzel kişi varsa, bu tüzel kişi nezdinde yargılamaya devam edilir.[70] Örneğin, tüzel kişiliğin birleşme veya devir gibi nedenlerle sona ermesi durumunda davaya sona eren tüzel kişinin halefi tarafından devam edilir.[71] MTK m. 11/B uyarınca taraf olma niteliğinin kaybı üzerine hakem veya hakem kurulunca tahkim yargılaması ertelenerek, tahkim yargılamasının devamı amacıyla ilgililere bildirimde bulunulur. Bu durumda tahkim süresi işlemez. Altı ay içinde bildirim yapılmaz veya bildirimde bulunulanlar tahkim yargılamasına devam edeceklerini açıkça diğer tarafa ya da hakem veya hakem kuruluna bildirmezlerse, tahkim yargılaması sona erer. Gerçek kişinin mirasçılarının davaya devam etmek istemesi halinde, tahkim usûlüne uygulanan kurallar dikkate alınarak mirasçıların davaya devam etme yönündeki iradelerini ortaya koyan bir dilekçe ve mirasçılık belgesi sunmaları uygun olacaktır. Hakem ya da hakemlerce verilen süre içinde tahkim davasına mirasçılar tarafından devam edileceğinin bildirilmesi üzerine davanın tarafı mirasçılar olur ve davaya onlarla devam edilir.

[68] Ali Cem Budak, Varol Karaaslan, *Medenî Usûl Hukuku*, 5. baskı (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), s. 147.

[69] Türk hukuku bakımından ayrıntılı değerlendirme için bkz. Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, *Medenî Usûl*, 577.

[70] Akıncı, *Milletlerarası Tahkim,* 365.

[71] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, *Medenî Usûl*, 577.

Mirasın reddi durumunda ise mirasçılara karşı davaya devam edilememesi sonucu ortaya çıkar.[72]

G) TAHKİM AVANSININ YATIRILMAMASI

Tahkimin genel olarak devlet yargısına kıyasla daha masraflı bir yol olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, yargılama masrafları, kurumsal bir tahkim söz konusu ise bu kurumsal mekanizma dahilinde doğabilecek sekretarya, duruşma salonu organizasyonu gibi masraflar bakımından önceden bir avans yatırılması istenebilir. MTK m. 16/C'de hakem veya hakem kurulunun, davacı taraftan yargılama giderleri için avans yatırmasını isteyebileceği düzenlenmiştir.

Kurumsal tahkim mekanizmaları düşünüldüğünde belirlenen masraflara ilişkin avansın davanın taraflarınca bölüştürülerek yatırılması düşünülebilir. Ancak özellikle davalı taraf bakımından avans yatırılmasında isteksizlik mevcut olabilir. Bu durumda, davacı tarafından tüm avansın ödenmesi üstlenilebilir. Davacının, ödemek zorunda kaldığı bu miktarın kendisine iadesi için nihai kararı beklemeksizin bir ara karar verilmesini talep edebileceği ileri sürülmektedir.[73] Zira bu tür bir durumda ara karar verilmesi için gerekli olan "ödeme yapmış olan taraf aleyhine bir zararın varlığı, sözleşme kaynaklı bir borcun ifa edilmemiş olması, zararın belirli ve tespit edilebilir oluşu" gibi koşulların bir arada olduğu belirtilmektedir.[74] Kurumsal tahkim kurallarında da bu tür durumlarda ne yapılabileceği açıkça düzenlenmiş olabilir. Örneğin, ISTAC Tahkim Kuralları m. 42/5'de bu olasılık açıkça ele alınmıştır ve taraflardan herhangi birinin, kendi payına düşen avansı yatırmayan tarafın yerine gerekli avans tutarını yatırabileceği hükme bağlanmıştır. ICC Tahkim Kuralları m. 37/5 uyarınca da bir taraf, diğer tarafın payına düşen bir avans ödemesini yapmaması durumunda, ödemeyen taraf yerine ödeme yapılabilecektir.

[72] Devlet yargısı bakımından değerlendirme için bkz. Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, *Medenî Usûl*, 583.

[73] W. Laurence Craig, William W. Park ve Jan Paulsson, *International Chamber of Commerce Arbitration*, 3. baskı, (New York: Oxford University Press, 2000), 268.

[74] Craig, Park ve Paulsson, 268.

Davacının da avans yatırmaktan kaçınması söz konusu olur ise tahkim yargılaması sona ermelidir. Nitekim MTK m.16/C'de de bu durum açıkça düzenlemeye konu olmuş ve avansın, hakem veya hakem kurulu kararında öngörülen süre içinde ödenmemesi üzerine hakem veya hakem kurulunun yargılamayı durdurabileceği ifade olunmuştur. Yargılamanın durdurulduğunun taraflara bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde avans ödenirse yargılamaya devam olunacağı; aksi halde tahkim yargılamasının sona ereceği de belirtilmiştir.

V. TAHKİM YARGILAMASINI SONA ERDİREN DİĞER SEBEPLER

Her ne kadar "Hakem Kurulunun Karar Verme Usûlü ve Tahkim Yargılamasının Sona Ermesi" başlıklı 13. maddede yer verilmemiş de olsa MTK'nın 11. maddesinin C bendinde, davacının, geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermemesi halinde de hakem veya hakem kurulunun tahkim yargılamasına son vereceği düzenlenmiştir. Buna karşın, davalının cevap dilekçesini vermemesi durumunda, bu durum davacının iddialarının kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilir. Ayrıca dava dilekçesinin MTK'nın 10 uncu maddenin (D) fıkrasının birinci paragrafına uygun olmaması ve eksikliğin hakem veya hakem kurulunca belirlenecek süre içinde giderilmemesi halinde de hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir. Diğer yandan, dava dilekçesinde dava konusuna yer verilmemişse ancak talep sonucu açıkça belirtilmiş ise, dava konusuna ilişkin eksiklik dolaylı yoldan tamamlanmış sayılabilecektir.[75] Böyle bir durumda bu eksikliğin bir sorun yaratmayacağı ve tahkim yargılamasına devam edilebileceği söylenebilir. Nitekim, dava konusu ile davacının talep sonucunun özdeş olduğu belirtilmektedir.[76] Ayrıca bu tür bir eksiklik, hakemler tarafından davayı aydınlatma ödevi kapsamında da tamamlanabilir.

[75] HMK bakımından değerlendirme için bkz. Arslan, Yılmaz ve Taşpınar Ayvaz, *Medenî Usûl*, 318.

[76] İlhan E. Postacıoğlu, Sümer Altay, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*, 7. baskı (İstanbul: Vedat, 2015), 413-414.

SONUÇ

Tahkim yargılaması sonucunda, esas itibariyle beklenen, hakemlerin, taraflar nezdinde bağlayıcı nitelikte bir karar vermeleri ve uyuşmazlığı esastan çözüme bağlamalarıdır. Bir hakem kararında hangi konuların ele alınması gerektiğine MTK'nın 14. maddesinde yer verilmiştir; anılan madde uyarınca kararda, tarafların ve varsa temsilcileri ile vekillerinin ad ve soyadları, unvanları ve adresleri belirtilmelidir. Kararın dayandığı hukukî sebepler ile gerekçesi ve tazminata ilişkin istemlerde hükmedilen tazminatın miktarı, tahkim yeri ve kararın tarihi, kararı veren hakem veya hakem kurulunun ad ve soyadları, imzaları ve karşı oyları ile karara karşı iptal davası açılabileceği noktalarına da mutlaka yer verilmelidir. MTK'da açıkça anılmamış olsa da kararda yargılama giderleri ve avukatlık ücreti; faiz ve faizin işlemeye başladığı tarih gibi konulara da yer verilmesi uygun olur.

Kararda yer alması gerekli önemli unsurlardan biri de gerekçedir. Gerekçeli hakem kararı, adil yargılamanın bir gereğidir. Taraflar, iddia ve savunmalarının nasıl sonuca bağlanmış olduğunu gerekçede görebileceklerdir. Tatminkâr bir gerekçenin yanı sıra hakem kararının içerdiği konuların birbirleriyle tutarlı olması ve kararda, çelişen konulara yer verilmemesi gerektiğinin altını çizmek gerekir.

Kural olarak hakem kararını vermekle hakemlerin görevi sona erer; ancak MTK m. 14/B'de de belirtildiği üzere, "Taraflardan her biri, hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, hakem veya hakem kuruluna başvurarak; hakem kararında bulunan hesap, yazı ve benzeri maddî hataların düzeltilmesini; kararın tümünün veya bazı bölümlerinin yorumlanmasını isteyebilir."

MTK'nın 13/ B hükmü kapsamında nihai hakem kararının verilmesinin yanı sıra tahkim yargılamasını sona erdiren başka sebeplere de yer verilmiştir. Bunlardan ilki, tahkim davasının davacı tarafça kısmen ya da tamamen geri alınmasıdır. Davanın, geri alınması durumunda dava hiç açılmamış sayılır ve dava açılması ile doğan sonuçlar geçmişe etkili olarak hiç doğmamış sayılır. Davalının, davanın geri alınmasına karşı çıkması durumunda ise hakem ya da hakem kurulu, davalının davanın geri alınmaması yönünde hukuki bir yararı olup olmadığını araştırmalıdır. İtiraz üzerine hukuki yarar incelemesi yapan hakem veya hakem heyeti, yararın mevcut olduğuna karar verirse davacı davasını tek taraflı olarak geri alamamış olacaktır. Dolayısıyla hakemlerin

inceleme sürecini başlatan, davalının itirazıdır. Davalı tarafından, davanın geri alınmasına herhangi bir itirazda bulunulmaz ise hakem heyeti re'sen harekete geçerek hukuki yarar incelemesi yapamayacaktır.

Tahkim yargılamasını sona erdiren bir başka neden ise tarafların aralarındaki uyuşmazlığı anlaşma yoluyla sona erdirmeleri- yani sulh olmalarıdır. Taraflar, tahkim yargılaması devam ederken sulh olmaya karar verirlerse bu yöndeki iradeleri bir sözleşmeye konu edilebilir veya taraflar hakemlerden, aralarındaki sulh sözleşmesinin bir hakem kararı olarak tespitini isteyebilirler. Sulhun, hakemler tarafından bir hakem kararı olarak tespiti anlamlı olacaktır. Zira hakemler huzurunda yapılmayan sulh, salt maddi hukuk hükümlerine tabidir.

MTK m. 13/B/ 3 uyarınca hakemlerce tahkim yargılamasının sürdürülmesinin gereksiz ya da imkânsız olduğuna karar verilmesi de davayı sona erdiren sebeplerden biridir. Davanın sürdürülmesinin gereksiz olacağı bir durum, davalının dava konusu borcu ödemesi ve davanın konusuz kalmasıdır. Ayrıca, dava konusu taşınır malın davacıya teslimi veya dava konusunun elde edilmesinin olanaksızlaşması halinde de yargılama sona erer. Böyle bir durumda, esas hakkında yargılama yapılmasına ve hüküm verilmesine gerek kalmayacak; hakemlerce esas hakkında hüküm verilmesine yer olmadığına karar verecektir.

Tahkim süresinde hakem kararının verilmemiş olması da yargılamayı sona erdiren bir başka nedendir. MTK m. 10/B uyarınca taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa tahkim süresi 1 yıl olarak düzenlenmiştir. Bu süre yeterli olmayacaksa süre uzatımı gündeme gelir. Süre uzatımına hakemler karar veremez. Süre uzatımı söz konusu değilse ve süresinde hakem kararı verilmemişse yargılama sona erer.

Hakemlerin oy birliği ile karar vermeleri taraflarca zorunlu kılınmışsa ve hakemlerce oybirliği ile karar verilmemişse bu durum da tahkim yargılamasını sona erdirir. MTK m. 13/A uyarınca eğer tarafların bu konuda özel olarak bir iradeleri yoksa, hakemler oyçokluğu ile karar verebilir. MTK uyarınca oyçokluğunun sağlanamaması durumunda, baş hakemin kararı tek başına verebilmesi gibi bir olasılığa yer verilmemiş olması eleştirilebilir. Bu soruna bir çözüm olarak oyçokluğunun sağlanamaması üzerine baş hakemin tek başına karar verebilmesi yönünde bir kanun değişikliği düşünülebilir.

Tahkim yargılamasını sona erdiren nedenlerden bir diğeri ise taraflardan birinin taraf olma niteliğini kaybetmesidir. Bir taraf, davanın açıldığı anda taraf ehliyetine sahip olmasına karşın, yargılama sırasında ehliyetsiz duruma gelebilir.

MTK m. 16/C'de hakem veya hakem kurulunun, davacı taraftan yargılama giderleri için avans yatırmasını isteyebileceği düzenlenmiştir. Davacının da avans yatırmaktan kaçınması söz konusu olduğunda ise tahkim yargılaması sona ermelidir.

Son olarak, Hakem Kurulunun Karar Verme Usûlü ve Tahkim Yargılamasının Sona Ermesi" başlıklı 13. maddede yer verilmemiş de olsa MTK'nın 11. maddesinin C bendinde, davacının, geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermemesi halinde de hakem veya hakem kurulunun tahkim yargılamasına son vereceği düzenlenmiştir. Ayrıca dava dilekçesinin 10 uncu maddenin (D) fıkrasının birinci paragrafına uygun olmaması ve eksikliğin hakem veya hakem kurulunca belirlenecek süre içinde giderilmemesi halinde de hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir.

KAYNAKÇA

Akıncı, Ziya. *Milletlerarası Tahkim.* İstanbul: Vedat, 2021.

Arslan, Ramazan, Ejder Yılmaz ve Sema Taşpınar. *Medenî Usûl Hukuku.* 2. Baskı. Ankara: Yetkin, 2016.

Born, Gary. *International Commercial Arbitration.* 2. Baskı. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2014.

Born, Gary. *International Arbitration: Law and Practice.* Hague: Wolters Kluwer, 2012.

Budak, Ali Cem ve Varol Karaaslan. *Medenî Usûl Hukuku*. 5. Baskı. İstanbul: Filiz, 2021.

Craig, W. Laurence, William W. Park ve Jan Paulsson *International Chamber of Commerce Arbitration*. 3. Baskı. New York: Oxford University Press, 2000.

Doğa Elçin. *Milletlerarası Ticari Tahkim Hukukunda Sulh*. Ankara: Turhan, 2019.

Görgün, Şanal, Levent Börü, Barış Toraman ve Mehmet Kodakoğlu. *Medenî Usûl Hukuku*. 8. Baskı. Ankara: Yetkin, 2019.

Kalpsüz, Turgut. *Türkiye'de Milletlerarası Tahkim*. 2. Baskı. Ankara: Yetkin, 2010.

Kaplan, Yavuz. *Milletlerarası Tahkimde Usûle Aykırılık*. Ankara: Seçkin, 2002.

Lew, Julian D. M., Loukas A. Mistelis ve Stefan M. Kröll. *Comparative International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer, 2013.

Pekcanıtez, Hakan, Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz. *Medenî Usûl Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Postacıoğlu, İlhan E. ve Sümer Altay. *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*. 7. baskı, İstanbul: Vedat, 2015.

Redfern, A., M. Hunter, M., N. Blackby N. and C. Partasides. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Thomson Sweet and Maxwell, 2004.

Sammartano, M. *International Arbitration Law and Practice*. 2. Baskı. Hague: Kluwer Law International, 2001.

Özel, Sibel. *Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri*. İstanbul: Legal, 2008.

Tanrıver, Süha. *Medenî Usûl Hukuku*. Ankara: Yetkin, 2021.

Tanrıver, Süha. "Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi", *MHB*, 17-18, 1-2 (1997-1998): 467-491.

Weigand, Frank-Bernd ve Antje Baumann. *Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration*. 3. Baskı. Oxford: Oxford University Press, 2019.

https://iccwbo.org/

www.karara.com.tr

www.kazanci.com.tr

http://translex.uni-koeln.de/602000/_/swiss-international-private-law-/#head_87